

Jette Kappel, Annette Nielsen, Lise Winther-Jensen

Frygten er levende

– en analyse af Sylvia Plaths *Glasklokken*

Indledning

Sylvia Plaths *Glasklokken* udkom første gang i England i 1963 kort inden forfatterens selvmord. Romanen er en selvbiografisk skildring af et halvt år af Sylvia Plaths (»Esther Greenwoods«) liv – fra hun kommer ind som gæsterektor på *Ladies Day* i New York sommeren 1953, og til hun efter et selvmordsforsøg bliver udskrevet fra et psykiatrisk hospital i vinteren 1954.

I forbindelse med arbejdet med bogen har vi været igennem en del biografisk materiale,¹ som med al ønskelig tydelighed bekræftede vores umiddelbare fornemmelser af bogen som stærkt selvbiografisk. Sammenhængen mellem *Glasklokken* og Sylvia Plaths liv har været vigtig i forhold til vores analyse, idet mange af de konklusioner, vi har kunnet drage om Esther Greenwoods/Sylvia Plaths karakterstruktur, socialisation og karakterstrukturelle problemer, underbygges af denne sammenhæng. Det, der i de fleste roman-analyser måtte vedblive at være formodninger, har vi kunnet verificere ved at slå op i Sylvia Plaths liv som i en anden facit-liste.

Vi havde osse nogen ret vage formodninger om, at selve den måde, bogen er opbygget på, og den måde sproget er anvendt på, signalerer, at Esther Greenwood *ikke virkeligt* kom ud af den konflikt, bogen skildrer, og som den på overfladen postulerer, hun kommer ud af. Disse formodninger er blevet bekræftet.

Som vi har nævnt ovenfor, er *Glasklokken* en beskrivelse af et halvt år i en ung kvindes liv, og dette er så at sige osse den eneste »handling« i romanen. Mere end handling er *Glasklokken* en række billeder, en række associationer omkring den psykiske opløsningsproces, der ligger i forlængelse af stillingen som gæste-redaktør i New York. Bogens mangel på »handling« – dens struktur og form – gør et handlingsreferat vanskeligt. Det er

derfor en fordel at have læst bogen inden analysen.

Rækken af billeder/associationer har ikke nogen umiddelbar (f.eks. kronologisk) indbyrdes sammenhæng, men en stærk *indre* sammenhæng:

»Det er overhovedet kun formelt at der er tale om en historie, en roman: snarere er historien en række billeder, scener, der danner en – brudt – helhed. Det er *afbildningen af en subjektiv struktur som et landskab*. (Ordet afbildning er forsåvidt adækvat, som der er tale om en statik, der er ingen udvikling, dette univers kan ikke udvikle sig, kun sprænges).

Således bekræfter selve fremstillingens form den indholdsmæssige tematik: billederne usurperer, opsuger forløbet. Romanen, der dog i sit sigte var anlagt som en kritik, en objektivisering af fortiden usurperes selv af fortiden.

(. . .) – Det er dette *identitetsforhold mellem form og indhold*, der giver bogen dens uhyggelige intensitet, den formidler konkret sanseligt en uafvendelig objektivitet, hvis væsentligste indhold er: angst, smerte, forladthed, død.« (Karen Syberg: upublikeret konferensforelæsning s. 6).

Glasklokken blev først for alvor læst og populær i slutningen af 60'erne og efter sin udgivelse i USA i 1971. Den sene anerkendelse hænger historisk sammen med opkomsten af den nye kvindebevægelse, idet romanen skriver sig logisk ind i den tradition om »offentliggørelse af det private«, som kvindebevægelsen stod (og står) for. Bogen er udtryk for et forsøg på en konfliktbearbejdning. I *Glasklokken* er der tale om en specifik mellemlagskvinde-konflikt.

Vi gik til arbejdet med analysen ud fra et personligt og involveret udgangspunkt. Vi kunne som mellemlagsuniversitetskvinde meget genkende nogle typer af konflikter, *Glasklokkens* hovedperson står i. Og beskrivelsen af disse konflikter gik lige ned i mellemgulvet på os. Vi ville afdække de (psykiske) konflikter, hovedpersonen kokser over. Genkendeligheden gav os nogen problemer med at opretholde den traditionelle, universitære, analytiske distance. Det gav i første omgang problemer med opbygningen af analysen, men viste sig senere at være en fordel for at kunne fastholde kompleksiteten i romanens udviklingsforløb.

Først da vi ligesom tog konsekvensen af den stærke indre sam-

menhæng og principielt opbyggede analysen lige som bogen ved at lade den følge Esthers opløsning, gik der hul på bylden, og vi kunne begynde at formulere. Vores analyse er altså fremadskridende i takt med, at vi arbejder os tilbage mod Esthers oprindelige traumer – men netop denne opbygning betyder osse, at analysens første afsnit kan virke lidt »ufærdige«.

Sammenhængen mellem den faglige og personlige involvering i emnet, gjorde gruppearbejdet særlig fordelagtigt. Vi har ikke alene haft det mægtig rart sammen, men gruppesammenhængen har osse sikret, at de subjektive hindringer for gennemførelsen af analysen er blevet bearbejdet.

Vores analytiske metode har indrettet sig efter det, der har været vores mål med analysen: at afdække den psykiske struktur/de psykiske konflikter, som kommer til udtryk i *Glasklokken*. Grundlæggende mener vi ikke, at der findes *een* tekstanalytisk metode. I og med at det er psykiske strukturer, vi har villet afdække, har vi måttet inddrage relevant psykoanalytisk materiale. Fordi det er den kvindelige karakterstruktur, der er emnet, har vi måttet sammenstykke og håndplukke blandt psykoanalytiske teorier, og vi har måttet inddrage os selv – de(n) kvindelige karakterstruktur(er) er aldrig blevet tilfredsstillende psykoanalytisk beskrevet.

Det er ikke nok at afdække en karakterstruktur – den må osse placeres i sin samfundsmæssige sammenhæng. Derfor har vi læst om mellemlagene og 50erne i USA. Og derfor indledes analysen her med et afsnit om *Glasklokkens* forhold til Rosenberg-sagen.

Vi citerer efter den danske udgave af *Glasklokken*, men henviser osse til den engelske, fordi vi synes, den danske oversættelse er mangelfuld.

Ethel Rosenberg og Esther Greenwood

Glasklokken indledes med en association til Rosenberg-sagen, nærmere bestemt *henrettelsen* af Rosenbergerne i den *elektriske stol*. Elektricitetstemaet er gennemgående i romanen.

Ethel og Julius Rosenberg blev henrettet i den elektriske stol i sommeren 1953, efter to år tidligere at være blevet dømt for høj-

forræderi og spionage af særlig farlig karakter. Den sigtelse, som medførte dødsdommen, var en beskyldning for at have udleveret oplysninger om atombombens konstruktion til USSR. Det er aldrig blevet klarlagt, hvorvidt Rosenberjerne i et eller andet omfang var skyldige i spionage, men det er 100 % sikkert, at det materiale, som i retten blev præsenteret som afgørende beviser for udleveringen af »The Bomb«, ikke kunne give noget fingerpeg om bombens konstruktion: Ethels bror og medsigtede, David Greenglass,² havde lavet nogen amatør-agtige skitser over bomben, og han angav i sit vidneudsagn, at Julius ved en lejlighed skulle have demonstreret fusions-processen med to halve Jell-O-bøtter!

Det er en vigtig pointe i Rosenberg-sagen, at Rosenberjerne sandsynligvis var sluppet med en fængselsstraf, hvis de havde tilstået eller forstået at skyde skylden på nogen andre – FBI troede længe at kunne få dem til at rykke ud med navnet på den spion, der befandt sig på næste trin i spion-hierarkiet. Rosenberjerne nægtede sig imidlertid skyldige i samtlige sigtelser, nægtede at give oplysninger om deres politiske tilhørsforhold (hvilket er fuldt korrekt ift. amerikansk lovgivning) osv., og de blev dømt på meget svage indicier om spionage-*hensigter*, ikke-handlinger.

Dødsdommen fortolkede naturligvis indiciene som beviser, og i begrundelsen for dommen blev Rosenberjerne nærmest gjort skyldige i såvel Korea-krigen som den kolde krig:

»Den dommer, der dømte Julius og Ethel Rosenberg i 1951 påberåbte sig, at de bombe-hemmeligheder, de angiveligt havde udleveret til russerne, havde forårsaget ». . . den kommunistiske aggression i Korea med påfølgende tab og over 50.000 ofre, og det kan være, at mange flere millioner uskyldige mennesker må betale prisen for jeres forræderi. Det er sikkert og vist, at med jeres forræderi har I ændret historiens gang til skade for jeres land.« (Mairowitz: *The Radical Soap Opera*, s. 134).

I de to år, der forløb mellem dommen og henrettelserne, blev alle appel-muligheder prøvet. Det amerikanske kommunistparti (Communist Party) og dele af den uorganiserede venstre-fløj involverede sig i en red-Rosenberjerne-kampagne, der betjente sig af forskelligartede medier – film, teater, bøger, aviser, pamfletter osv. Såvel Communist Party som den øvrige ven-

strefløj var imidlertid på dette tidspunkt nominelt, ideologisk og socialpsykologisk³ så svækket af efterkrigsårenes koldkrigshetz, at forsøget på at danne en tilstrækkelig stor opinion til fordel for Rosenberjerne *måtte* mislykkes.

» »Vi er de første ofre for den amerikanske fascisme«. Det var Ethel Rosenbergs sidste ord, da hun gik ned ad gangen til henrettelsesværelset. . . .

Den elektriske stol blev første gang brugt i 1888, og den anses for den mest humane af de amerikanske, offentlige henrettelsesmetoder. I modsætning til de primitive og barbariske europæiske indretninger er den fremfor alt et vidnesbyrd om sober teknologi. Ingen grimme afhuggede hoveder og strittende sener her. Hvis det ikke var for den kendsgerning, at den dømte pisser i bukserne, når strømmen går igennem – ligesom hovedskallen braser som harsk bacon på en pande – så ville den elektriske stol være så ren og rensende som et amerikansk brusebad. Stolen er elektro-chok terapi med store bogstaver, beregnet på at indgyde asociale patienter ro. Siden Sacco og Vanzetti fik sat strøm på i 1927, har stolen været tænkt som eksemplarisk chokbehandling til de radikale bevægelser. Den blev genialt udtænkt som den amerikanske stats døds-engel, og den bærer i sin træfavn mere mytologisk spænding end noget andet offentligt våben til individuel udryddelse.« (*Mairowitz* s. 140-141).

I Mairowitz' beskrivelse af de sene fyrreres og tidlige halvtredseres repressive klima og tilhørende forfølgelse af kommunister og liberale indgår den ovenfor citerede association til døden i den elektriske stol som den logiske forstørrelse af det repressivt beroligende elektro-chok. Sylvia Plath opbygger i *Glasklokken* et helt tema over »elektricitet«, hvori den elektriske stol og elektrochokket indgår samme forbindelse som hos Mairowitz.

Som det vil fremgå, oplever Esther Greenwood elektrochokket som en *straf* for noget udefinerbart, hun har gjort, og via hendes association til elektrochokket kan vi forbinde (se senere) hendes skyldfølelser med hendes inkorporering af faderfiguren. I *Glasklokken* er Esthers optagethed af Rosenberg-sagen den eneste forbindelse til den politiske omverden – straffen for samfundsmæssig afvigelse (udtrykt i Rosenberg-sagen) er den eneste helt konkrete nøgle til, i hvilket historisk tidsrum

Glasklokken udspiller sig; dette sætter Esthers vanskeligheder med at tilegne sig den »normale« (kvinde)identitet i samfundsmæssigt perspektiv: faktisk straffes afvigelse fra (den politiske) normen med døden.

Der er en bemærkelsesværdig overensstemmelse mellem Mairowitz' let distancerede, men modbydelige beskrivelser af Rosenbergs død i den elektriske stol og så Sylvia Plaths beskrivelser af sine oplevelser ved Rosenberg-sagen og elektrochokket hos dr. Gordon – hvilket tyder på, at Mairowitz har ret, når han taler om den elektriske stol som et statsligt (og vellykket) skræmmebillede til at holde op for afvigere af alle slags.⁴

»Det var en mærkelig, lummer sommer, den sommer de henrettede Rosenbergs i den elektriske stol, og jeg vidste ikke, hvad jeg foretog mig i New York. Jeg er fjollet, når det drejer sig om henrettelser. Tanken om at blive henrettet i den elektriske stol gør mig syg, og det var alt, hvad man kunne læse om i aviserne – store overskrifter stirrede på mig ved hvert gadehjørne og ved de kvalme, peanutiltende nedgange til undergrundsbanen. Det havde ikke noget at gøre med mig, men jeg kunne ikke lade være med at spekulere på, hvordan det ville være at blive brændt levende langs nerverne.

Jeg tænkte, at det måtte være det værste af alt.« Sylvia Plath: *Glasklokken*, dk udg. s. 5, gb udg. s. 1.

Ligesom hetzen mod »kommunister« ofte langede ud i blinde, og ligesom Rosenbergs i hvert fald ikke havde drevet spionage i et omfang, der – selv i den kolde krigs USA – berettigede dødsstraffen, således ved heller ikke Esther, hvorved hun har gjort sig hjemfalden til *straf*. Den samfundsmæssige tvang kommer til at understøtte Esthers arkaiske skyldfølelser.

I princippet foregår elektrochok-behandling og aflivning i den elektriske stol på samme måde; forskellen ligger i strømstyrke og spænding og etableringen af en jordforbindelse i dødsstraffens tilfælde.

»Den vindøjede sygeplejerske kom tilbage. Hun tog mit ur af og stak det i lommen. Så begyndte hun at fjerne klemmerne i mit hår.

Dr. Gordon låste skabet op. Han trak et bord på hjul med en maskine på frem og rullede det hen bag sengens hovedgærde.

Sygeplejersken begyndte at pensle mine tindinger med et ilde-
lugtende fedtstof.

Da hun lændede sig over mig for at nå den side af mit hoved,
der vendte ind mod væggen, pakkede hendes fede bryst mit an-
sigt ind som en sky eller en pude. Hendes kød udsendte en svag,
medicinsk stank.

»De skal ikke være bange«, smilede sygeplejersken ned til
mig. »Første gang er de allesammen skræmt til døde«.

Jeg prøvede at smile, men min hud var blevet stiv som perga-
ment.

Dr. Gordon anbragte to metalplader på hver side af mit ho-
ved. Han spændte dem på plads med en rem, der lavede en for-
dybning i min pande, og gav mig en metaltråd at bide i.

Jeg lukkede øjnene.

Der var stille et øjeblik, som en indånding.

Så bøjede noget sig ned og greb fat i mig og rystede mig, som
om det var verdens undergang. Det skingrede i luften, det knit-
rede med blåt lys, og med hvert glimt ramte et voldsomt stød
mig, så jeg tænkte, at mine knogler ville blive knust og mit hjer-
teblod flyve ud af mig som på en kløvet plante.

Jeg spekulerede på, hvad det var for noget rædselsfuldt noget,
jeg havde gjort.« (Plath, s. 139-140, gb udg. s. 151-152).

Esthers første elektrochok er en grim oplevelse; først med det
andet på Belsize oplever hun, at »mørket viskede mig ud som
kridt på en tavle« (dk udg. s. 208, gb udg. s. 226).

»Ethels hoved var blevet raget i forvejen, og da hun kom ind i
sit sidste værelse, udførte hun en række fine handlinger som at
kysse sin vogterske og generelt at reducere tendenserne til hem-
melig skyldbevidsthed. Hun blev sat i stolen, som er af træ (fordi
det menes at være en dårlig leder af elektrisk strøm). Metalelek-
troder kantet med fugtige svampe blev fæstnet bag på hendes
kranium for at lede strømmen ind, og til den venstre læg for at
lede den ud af kroppen. Da stropperne blev spændt om hendes
hoved, arme, hofter, ben og bryst, bevægede hun sig høfligt, så
det blev nemmere for betjenten at spænde hende på plads. Hen-
des hoved blev dækket med en læder-hue, som må have bragt
nogen lindring til dem i værelset, der stod foran hende. Nu fulgte
den første ladning – den stærkeste, på 8 amperer, der skulle kun-

ne slå den mest sammenbidte, overtrænede bølge ud på 30 sekunder. En lille røgsky løftede sig fra ansigtsmasken – dog ikke noget særligt, da kødet naturligt modstår sådan en rystende strøm, og kropstemperaturen stiger til 140 grader Fahrenheit, hvad der betyder en let syden i hjernen. Efter dette to ladninger til på 500 volt, 4 amperer for at mindske varmen og undgå at stege kroppen. De sidste to er normalt overflødige, fordi åndedrættet stopper ved det første stød, og hjertet går i stå umiddelbart efter. Men på en eller anden måde var dette ikke i overensstemmelse med sagens natur. Som Ethel havde givet hele affæren sin enorme viljestyrke, så kunne hun ikke stoppe nu. Lægen lyttede med sit stetoskop og opdagede, at hun stadig åndede. Manden ved strømtilførslen spurgte: »En til?« – og gav hende to gange til med fuld styrke. Det varede fire minutter og tredive sekunder før hun tillod dem at ånde lettede op.« (*Mairowitz*, s. 141-142).

Elektricitetstemaet i *Glasklokken* og dets traumatiske betydning taget i betragtning kunne det være spændende at vide, om Sylvia Plaths optagethed af Rosenberg-sagen har forsynet hende med ligeså grundige informationer som ovenstående citat. Helt bortset fra navneligheden er parallellen mellem Esther og Ethel næsten for tyk: ingen af dem »viskes ud« af det første stød. Forskellen mellem Esther og Ethel ligger i Ethels (politisk) afklarede ro og Esthers (psykiske) opløsning. Men den afklarede Ethels død i den elektriske stol sætter den uafklarede Esthers situation i relief – opløsning betyder straf i form af elektrochok, men afklaring betyder straf i form af døden i den elektriske stol. Double-bind situation i samfundsmæssigt regie, statsligt systematiseret.

Konflikt med omverdenen

Esthers bevidste selvforståelse går ud på, at hun er en person, der kan klare alle situationer, hun bliver placeret i/placerer sig selv i. De sidste sætninger i nedenstående citat signalerer imidlertid noget andet (som hun ubevidst er klar over), nemlig at Esther *lader som om* hun er på højde med situationerne, selv om de skræmmer hende:

»Jeg ville se så meget som muligt.

Jeg kunne lide at betragte andre mennesker i kritiske situationer. Hvis der var sket en bilulykke, eller der var gadekamp eller en baby i en laboratoriekrukke, jeg kunne se på, ville jeg standse og stirre, til jeg aldrig glemte det.

På denne måde lærte jeg virkelig en masse ting, jeg ikke kunne have lært ellers, og selv når de overraskede mig eller gjorde mig syg, gav jeg aldrig op, men lod som om jeg altid havde vidst, det var sådan.« (Plath, dk udg. s. 16-17, gb udg. s. 13-14).

Esther placerer sig tydeligt udenfor de situationer, hun iagttager, hun opfatter ikke sig selv som en del af de situationer, hun befinder sig i. På denne måde bliver de oplevelser, hun får, ikke tilgængelige for bearbejdning. Esther *lærer ikke* noget af oplevelserne, men hun *glemmer* dem heller aldrig. Det er især i forhold til Buddy Willard, at Esthers vanskeligheder med omverdenen er beskrevet.

New York-opholdet bringer Esther i en række situationer, som hun ikke kan klare ved at forholde sig iagttagende til dem – umiddelbart efter ovenstående citat kommer Esther i en situation, som hun fysisk må flygte fra: hun kan ikke klare at overvære Doreens og Lennys samleje:

»og Lenny prøvede at bide Doreen i hofte gennem hendes kjole, da jeg lukkede mig ud, *før der kunne ske mere*«. Plath, dk udg. s. 20, gb udg. s. 18 – vores kursivering.

Inden New York har Esther kunnet opretholde en selvforståelse om at kunne klare alt – ud fra de begrænsede krav, hun er blevet stillet overfor: på college har hun klaret sig smukt fagligt og hierarkisk og har derigennem kunnet skjule for sig selv, at der er andre planer – socialt og seksuelt – hvor hun ikke kan fungere. New York konfronterer hende med osse at skulle kunne fungere socialt og seksuelt – helt ned i ganske små detaljer er der mulighed for, at hun kan blive slået ud: f.eks. er det direkte traumatisk for hende, at hun ikke kan klare sig med at forholde sig distancerende til piccoloen, der bærer hendes kuffert op (dk udg. s. 53, gb udg. s. 56).

Oplevelsen af i virkeligheden ikke at kunne fungere på *alle* planer får Esther til at føle, at hun ikke kan fungere på *nogen* planer. De konkrete ting, som Esther *har* kunnet – fungere intel-

lektuelt, arbejde hårdt osv. – bliver ugyldige. Det kommer til udtryk i, at Esther »pludselig« ikke ved, hvad hun skal stille op med sit liv; det har hun ellers bildt sig ind at vide (jvf. dk udg. s. 34, gb udg. s. 34).

Så længe Esther kan opretholde distancen til den konkrete omverden, kan hun osse opretholde sin forståelse af omverdenen som værende i overensstemmelse med/i forlængelse af hendes abstrakte forestillinger om egne ubegrænsede muligheder. Når Esthers forestillingsverden kommer *for meget* i konflikt med den konkrete omverden (bevægelsen fra college til New York) kan hun ikke opretholde distancen, og omverdenen opsluger hende.

For Esther er der ingen mellemstation mellem almagt og afmagt – i sine forestillinger er hun almægtig; en eneste konkret negation af denne almagt (omnipotens), og hun er afmægtig.

Bearbejdning af omverdenskonflikt – inkorporering

Esther forsøger at løse sin konflikt med omverdenen gennem inkorporering.⁵ Egenskaber, funktionsplaner, Esther gerne vil være i besiddelse af – og som findes hos andre personer – forsøger hun at indoptage i sin egen identitet. Det er nødvendigt for hende – »med vold og magt« – at inkorporere fremmede egenskaber for at opretholde sin omnipotens.

Doreen besidder nogen egenskaber, som Esther osse gerne vil le besidde, nemlig seksuel tiltrækningskraft og evne til at omgås sin egen seksualitet. Inkorporeringsforsøgene går helt ned i formuleringerne: Esther føler, at hun smelter sammen med Doreen, og at Doreens stemme kommer fra hendes eget indre:

»Jeg tror, Doreen var en af mine bekymringer.

Jeg havde aldrig før kendt en pige som Doreen.

...

Doreen havde intuition. Alt, hvad hun sagde, var ligesom en hemmelig stemme, der talte lige ud af mine egne knogler.

...

Der var så mørkt i baren, at jeg dårligt kunne se andre end Doreen. Med sit lyse hår og sin hvide kjole var hun så hvid, at

hun lignede sølv. Jeg tror, hun tilbagekastede neonlyset over baren. Jeg følte, at jeg smeltede sammen med skyggerne ligesom negativet af en person, jeg aldrig havde set før i mit liv.» (Plath, dk udg. s. 8-13, gb udg. s. 4-10).

Men inkorporeringsforsøgene kan ikke lykkes; hvis inkorporeringen kunne lykkes på Esthers præmisser, ville hun blive i stand til at fungere seksuelt samtidig med, at hun kunne opretholde en vis beskyttende distance til seksualiteten, fordi den i grunden ikke var hendes, men et funktionsplan hun beherskede, som alle andre planer.

Esther opfatter Doreen og sig selv som to sider af det samme selv, og derfor går hun med op i Lennys lejlighed, selv om hun også ved, at hun er tredie hjul; først da det når til mangel på konkret erfaring, må Esther give op og anerkende, at Doreen og hun selv er to personer: i samlejesituationen kan Esther ikke klare at være alter ego til Doreen.

Esthers forhold til Doreen kompliceres yderligere af, at Doreen osse besidder egenskaben »moderlighed«:

»Mine øjne bevægede sig forsøgsvis hen til nederdelen bag koppen. »Betsy«, sagde jeg.

»Det er ikke Betsy, det er mig«.

Så løftede jeg blikket og så Doreens hoved som en silhouet mod vinduet, hendes blonde hår lyste som en glorie. Hendes ansigt lå i skygge, så jeg kunne ikke se hendes udtryk, men jeg mærkede en slags erfaren blødhed i hendes fingerspidser. Hun kunne have været Betsy eller min mor eller en bregneduftende sygeplejerske.» (Plath, dk udg. s. 48, gb udg. s. 49).

Esther skal tilegne sig en voksen kvindeidentitet, en kvindeidentitet, som både omfatter Betsys uskyld, JayCees intelligens og Doreens seksualitet og moderlighed. Det samfundsmæssige kvindebillede inkluderer ikke nødvendigvis JayCees identitet, og Esther er klar over, at hun ved at insistere på JayCee bringer sig i konflikt med en samfundsmæssig norm. Bl.a. kan Esther ikke forestille sig JayCee og hendes mand i seng sammen – dvs. her følger hun en samfundsmæssig forestilling, samtidig med, at hun for sit eget vedkommende ikke kan acceptere ikke at være både JayCee og Doreen.

Selv om det ikke lykkes for Esther at inkorporere den seksua-

litet, Doreen i første omgang repræsenterer, kan hun ikke bare udgrænse Doreen, fordi det efter forgiftningen bliver tydeligt for hende, at Doreens seksuelle egenskaber er sammenhængende med en god moderlighed. Doreen repræsenterer en *positiv* moderlighed, fordi hendes sanselighed/seksualitet kan forholde sig opfyldende til Esthers sanselige behov (behov for omsorg) – dette i modsætning til Esthers biologiske mor; det vender vi tilbage til. Dvs. at Doreens seksualitet, som Esther tidligere (efter affæren med Lenny) havde afgrænset sig fra, må Esther nu acceptere, fordi den kombineres med den gode moders behovsopfyldende funktion.

Samfundsmæssigt set er JayCees egenskaber mandlige, og Esthers inkorporeringsforsøg udstrækker sig osse til mænd.⁶

Esther oplever sig som afmægtig i to episoder, der ligner hinanden: første gang på JayCees kontor (dk udg. s. 34, gb udg. s. 34), hvor Esther ikke længere kan overbevise hverken sig selv eller JayCee om, at der er noget hold i fremtidsplanerne, og anden gang med Constantin i FN-bygningen, hvor en anden simultantolk får Esther til at associere til, at hun selv ingenting kan (dk udg. s. 76, gb udg. s. 80). I begge tilfælde er der tale om, at Esther må erkende, at selv på de felter, hvor hun hidtil har klaret sig acceptabelt, må hun udvide sit funktionsområde – hun må slet og ret tilegne sig flere intellektuelle færdigheder, hvis hun vil begå sig i det »mandlige« område. Konkret er sprogfærdighed en af de intellektuelle færdigheder, som det (osse ifølge JayCee) vil være nyttigt for Esther at tilegne sig. Constantin repræsenterer sprogfærdighed i og med sit erhverv.

Esther forestiller sig, at hun ved at knalde med Constantin dels vil blive indviet til kvindeligheden og dels vil kunne indoptage en så tilpas stor del af Constantins intellektuelle »målrettethed«, så at hun fremover vil vide, hvad hun skal stille op med sig selv.

»Jeg var så vel tilpas, da vi nåede til youghurten og jordbærsyltetøjet, at jeg besluttede, at jeg ville lade Constantin forføre mig.

...

Jeg tænkte, at jeg ville føle det på samme måde, hvis jeg nogen sinde kom til Europa. Jeg ville komme hjem, og hvis jeg så nøje i

spejlet, ville jeg kunne se en lille hvid alpetop bagest i mit øje. Nu tænkte jeg, at jeg, hvis jeg i morgen så i spejlet, ville se Constantin i dukkestørrelse sidde i mit øje og smile ud til mig.

...

Da jeg var nitten, var renhed det store spørgsmål.

...

Jeg tænkte, at jeg ville blive iøjnefaldende forandret, den dag, jeg overskred grænsen.« (Plath, dk udg. s. 77-82, gb udg. s. 81-85).

I forhold til bogens andre beskrivelser af mænd (og af personer i det hele taget), er Constantin meget positivt beskrevet. Esther beskriver ham som værende i besiddelse af *intuition* – en traditionelt forstået *kvindelig* egenskab. Intuition indebærer i Esthers forståelse at kunne »mærke« sig frem til, hvad folk er og hvor de står – og Esther kobler selv mellem Constantins »intuition« og det faktum, at hun kan slappe af sammen med ham.

«Denne Constantin er ligeglad med, at jeg er for høj og ikke kan tilstrækkelig mange sprog og ikke har været i Europa, han ser mig tværs igennem alt det, som jeg virkelig er.» (Plath, dk udg. s. 73, gb udg. s. 77).

Med Esthers blafrende identitetsoplevelser er det afgørende vigtigt for hende, at andre personer kan opleve og behandle hende som en hel og sammenhængende person (at andre mao. kan afgrænse hendes identitet), fordi det befrier hende for både at skulle kunne alt og oplevelsen af ingenting at kunne. Det er imidlertid kun fordi Constantin overhovedet ikke anfægter hende, at Esther kan have denne gode oplevelse med ham; havde han som f.eks. JayCee antydnet, at Esther ikke var perfekt i sig selv, ville den gode oplevelse være blevet forvandlet til selvdestruktivitet, sådan som det f.eks. sker efter JayCees reprimande.

Den første association, Esther har efter at have oplevet, at Constantin »ser hende som hun er«, er den glemte lykketilstand med faderen, som døde, da hun var ni år:

»Constantin kørte mig til FN i sin gamle, grønne kalechebil med revnede, behagelige brune lædersæder og med kalechen slået ned. Han fortalte mig, at han var så solbrændt, fordi han spillede tennis, og mens vi sad der ved siden af hinanden og fløj hen ad gaderne i solen, tog han min hånd og trykkede den, og jeg følte mig lykkeligere, end jeg havde været, siden jeg var ni år og

løb langs med en varm, hvid strandbred sammen med min far sommeren før han døde.

Og mens Constantin og jeg sad i en af disse fornemme tys-tys sale i FN ved siden af en alvorlig, muskuløs russisk pige uden nogen make-up, der ligesom Constantin var simultantolk, tænkte jeg på, hvor mærkeligt det var, at det aldrig før var gået op for mig, at jeg kun var helt lykkelig til jeg var ni år.« (Plath, dk udg. s. 73-74, gb udg. s. 77-78).

Esther identificerer den døde far med Constantin via »lykke-tilstanden«; og et samleje med Constantin ville således have en incestuøs karakter – jvf. senere om Esthers forhold til sin far.

Fysisk regression

Samtlige Esthers beskrevne inkorporeringsforsøg mislykkes. Esther møder f.eks. hos Constantin nogle egenskaber, hun gerne vil være i besiddelse af, men hun kan kun forestille sig at komme i besiddelse af dem ved at inkorporere Constantin på det *fysiske* plan – nemlig ved at gå i seng med ham – *ikke* ved at *bearbejde* sit ønske om at opnå bestemte egenskaber, sådan at hun f.eks. konkret begyndte at lære sprog.

Esther forsøger at overvinde de mislykkede inkorporeringsforsøg ved at regredere på det fysiske plan.⁷ Forløbet omverdenskonflikt-inkorporeringsforsøg-fysisk regression er en fast indarbejdet struktur for Esther. I forhold til Doreen prøver Esther fysisk at smelte sammen med Doreen, blive Doreens skygge, og på denne måde at blive i stand til at gøre de svære seksuelle erfaringer. Som vi har beskrevet må Esther imidlertid i den konkrete erfarings øjeblik gøre sig klart, at hun og Doreen ikke er den samme person, og hun må løbe sin vej. Inkorporeningen er ikke lykkedes.

Efter at have forladt Lennys lejlighed går Esther hjem til sit hotel – og der er langt – hun pålægger i første omgang sig selv en *straf* for sit overmodige inkorporeringsforsøg, og i anden omgang, vel hjemkommet til sit hotel, tager hun sig et meget varmt bad:

»Der må være nogle få ting, som et varmt bad ikke kan kure, men jeg kender ikke ret mange af dem. Når jeg er så ked af det, at jeg er ved at dø, eller så nervøs at jeg ikke kan sove, eller forelsket i en jeg ikke vil få at se i en hel uge, falder jeg sammen, og så siger jeg: »Jeg tager et varmt bad«.

...

Jeg lå i det badekar på syttende etage i dette damehotel, højt oppe over New Yorks pep og larm, i næsten en time, og jeg følte, hvordan jeg blev ren igen. Jeg tror ikke på dåb eller Jordans vande eller noget af den slags, men mine følelser for et varmt bad ligner nok disse religiøse menneskers følelser for helligt vand.

Jeg sagde til mig selv: »Doreen går i opløsning, Lenny Shepherd går i opløsning, Frankie går i opløsning, New York går i opløsning, det hele går i opløsning, og ingenting betyder noget mere. Jeg kender dem ikke, jeg har aldrig kendt dem, og jeg er meget ren. Al den alkohol og de klæbrige kys, jeg så, og det snavs, der satte sig på min hud på tilbagevejen, forvandles til noget rent.«

Jo længere jeg lå der i det klare, varme vand, jo renere følte jeg mig, og da jeg omsider stod op og svøbte mig ind i et af de store, bløde, hvide hotelbadehåndklæder, følte jeg mig så ren og sød som en nyfødt.« (Plath, dk udg. s. 22-23, gb udg. s. 21-22).

Efter den traumatiske oplevelse med ikke at kunne omfatte alle erfaringer, virker det varme vand »samlende« på Esthers identitet. Esther kan ikke klare den konkrete, objektbesatte, voksne virkeligheds krav – derfor søger hun tilbage til en udifferentieret, elementarisk omverdensrelation – en primærnarcissistisk tilstand, en tilstand, der er analog med fosterets eksistens i fostervandet.

Efter badet føler Esther sig rensset og nyfødt – hun har afgrænset sig i forhold til de konkrete krav. Ved hjælp af badet har hun opnået en balance, der kan vare ved, til hun igen bliver truet (uddybes senere).

I Esthers beskrivelse af sig selv som »renset« efter badet er indeholdt to helt forskellige planer: dels at hun har gjort sig fri af den traumatiske oplevelse af ikke *osse* at kunne fungere seksuelt, og dels at hun har befriet sig fra den indpodede (samfundsbestemte) skyldfølelse over at nærme sig seksuel funktion.

Esther har indtil New York-opholdet kunnet anvende de varme bade med en vellykket »samlende« funktion – men som vi kommer ind på senere, er badene med konfliktens tilspidsning utilstrækkelige.

I forhold til Esthers renselsesfølelser kan der altså udskilles dels et specifikt karakterstrukturelt plan (nødvendigheden af omnipotens)⁸ og dels et alment samfundsmæssigt (seksualitet-skyldfølelse) – disse to planer er både konkret i forhold til Esther og alment analytisk uadskillelige, men som vi vil se af det følgende, er det nødvendigt at gøre sig dobbeltheden klart. Badets virkninger i forhold til den konkrete omverden viser sig meget hurtigt utilstrækkelige – allerede morgenen efter sin udflugt med Doreen bliver Esther konfronteret med JayCees krav om, at Esther skal gøre noget alvorligt ved sin intellektuelle fungeren, og det er i tilslutning til dette krav, at Esther for alvor og for første gang oplever, at hun i grunden ikke aner, hvad hun skal stille op med sit liv. Strukturelt reagerer Esther overfor JayCees krav nøjagtigt som overfor kravet om at skulle fungere seksuelt: hun forsøger inkorporering.

I modsætning til konflikten i forhold til Doreen, der beskrives logisk fremadskridende, beskrives konflikten i forhold til JayCee associativt (derfor kan den strukturelt set samme opbygning være svær at få øje på). Under frokosten på *Ladies Day* beskriver Esther sin samtale med JayCee sammenvævet med andre associationer til college, familien og »velyndere« (Philomena Guinea og JayCee) – frokosten med associationer varer fra s. 26-42 dk udg., s. 25-43 gb udg. Alle Esthers associationer under frokosten går imidlertid på tilegnelse af intellektuelle færdigheder eller fungeren i forhold til intellektuelle personer, og frokosten kan derfor læses som et storstilet forsøg på *fysisk* inkorporering af intellektuel fungeren. Dette underbygges af, at hele frokosten – og Esthers spisevaner generelt – beskrives som et *ritual*.

Den fysiske inkorporering *kan* ikke lykkes, og straffen kommer i form af madforgiftning (jvf. torturkammerfliserne s. 45 dk udg., s. 46 gb udg.), der resulterer i voldsom opkastning og midlertidigt bevidsthedstab. Den efterfølgende opvågningen opleves som renselse og genfødsel (jvf. s. 49 dk udg., s. 49 gb udg.).

Da Esther vågner op efter forgiftningen, er det Doreen, som

vækker hende og giver hende suppe, og den »nyfødte« Esther oplever Doreen som en kærlig moder (jvf. dk udg. s. 48, gb udg. s. 49).

Mod slutningen af New York opholdet kan Esther kun meget vanskeligt holde sammen på sig selv; i begyndelsen af kapitel 9 må Doreen bogstaveligt talt rydde op for hende:

»Det var blevet mere og mere vanskeligt for mig at beslutte mig til noget som helst de sidste dage. Og når jeg endelig *virkelig* besluttede at gøre noget, som for eksempel at pakke en kuffert, tog jeg bare alt mit malpropre, dyre tøj ud af skabet og kommoden og spredte det på stole og sengen og gulvet og sad så og stirrede helt forvirret på det. Det var som om de havde en særlig, stædig identitet selv, der protesterede imod at blive vasket og lagt sammen og til side.

...

»Det er let«.

Og på sin smukke, ensporede måde begyndte Doreen at gribe underkjoler og strømper og den kunstfærdige, stropløse busteholder, der var fuld af stålfjedre – en gave fra Primrose Corset Company, som jeg aldrig havde haft mod til at tage på – og til sidst var den imponerende mængde af aparte fyrre dollars kjoler en for en. . .« (*Plath*, dk udg. s. 102-103, gb udg. s. 109).

Det er osse på Doreens initiativ, at Esther tager med til en fest på en »blind date«. Svarende til Esthers opløste situation, står hun allerede fra festens begyndelse udenfor situationen:

»Jeg er en iagttager«, sagde jeg til mig selv, . . .

Jeg satte den ene fod foran den anden.« (*Plath*, s. 103 dk udg., s. 110 gb udg.).

Egentlig har Esther brug for overhovedet *ikke* at forholde sig til den konkrete situation, og forsåvidt imødekommer hendes »blind date« dette behov, som han definerer hende totalt: han skaffer hende noget at drikke, hiver hende ud at danse osv.

Aftenen kunne i og for sig have fortsat på denne måde – Marco udsletter Esther som person og udfører alle handlinger, der involverer Marco og Esther – hvis ikke det var fordi, Marco forholder sig *så* lidt til Esthers person, at han forsøger at voldtage hende ude i haven.

Marcos skalten og valten med Esther kan gå an som imøde-

kommelse af hendes behov, lige indtil det øjeblik han rammer hendes erfaringers grænse – og dermed hele komplekset omkring seksualiteten og Esthers sårbare karakterstruktur, dvs. de mislykkede forsøg på etablering af omnipotens, incestindholdet, skyldfølelsen osv. – så må hun sige fra. Konkret kommer dette til udtryk i en gentagelse af slutbilledet fra Lennys lejlighed: de utildækkede bryster, i Lennys lejlighed Doreens, i haven Esthers.

Man kan betragte episoden med Marco som Esthers sidste afmægtige forsøg på at fungere socialt, herunder seksuelt. Det strejfer lige Esther, at hun ved hjælp af Marco kunne slippe af med sin dyd (dk udg. s. 107, gb udg. s. 114). Det er i og med denne indskydelse, at vi kan betragte »affæren« med Marco som Esthers sidste, totalt amputerede inkorporeringsforsøg inden hendes selvmordsforsøg.

Osse på det formelle plan bliver det helt klart, at Doreens forsøg på at samle Esther(s tøj) sammen har været helt utilstrækkeligt, for hjemkommet til hotellet efter seancen med Marco opløser Esther det bundt, Doreen har lavet af alt tøjet, og lader hver enkelt stump flyve ud over New Yorks hustage. Esther opgiver altså definitivt at holde sammen på den identitet, som hver enkelt stykke tøj repræsenterer (jvf. citat).

Overhovedet repræsenterer tøjet *kvindeidentitet*. At »bare lade det ske« ville have været ensbetydende med at blive kvinde (i Esthers selvforståelse), og som vi vil se i det følgende, er det netop accepten af kvindeidentiteten, der karakterstrukturelt er Esthers erfaringegrænse.

Akut karakterstrukturel regression

Som vi har vist, kommer New York-opholdet til at betyde den afgørende påvisning af utilstrækkeligheden i Esthers fast indarbejdede struktur: omverdenskonflikt-fysisk inkorporeringsforsøg-fysisk regression, og hendes begyndende opløsning går over i en akut karakterstrukturel regression efter, at hun er kommet hjem til sin mor. Med akut karakterstrukturel regression menes,

at Esther opgiver at fungere som voksen kvinde i forhold til omverdenen.

Den fast indarbejdede regressionsstruktur har blokeret for en erfaringsdannelse: regressionerne tjener til at gøre identitets-truende oplevelser uoplevede, som det f.eks. sker i badescenen, jvf. tidligere citat. Som konsekvens af Esthers mislykkede inkorporeringsforsøg og regressioner har omverdenen antaget en så truende karakter, at hun nødvendigvis må trække sig tilbage fra den og søge en tilstand, hvori hun kan være i harmoni med omverdenen.

Det første Esther får at vide efter at være kommet hjem til Boston er, at hun *ikke* er blevet optaget på et novellekursus, der holdes i sommerferien. Esther havde ganske bestemt regnet med at blive optaget på dette kursus, og dét, at hun bliver afvist, retter, ovenpå oplevelserne i New York, det sidste afgørende slag mod hendes selvopfattelse.

Ikke alene betyder udelukkelsen fra novellekurset en alvorlig anfægtelse af Esthers intellektuelle evner, tillige betyder det i hendes allerede delvis opløste tilstand, at hun ikke kan tage sig sammen til andet end at blive hos moderen hele sommeren; det sidste på trods af, at hun »altid« tidligere har undgået at være sammen med moderen mere end en uge ad gangen (dk udg. s. 116, gb udg. s. 125) og aldrig før har »tilbragt en hel sommer i en forstad« (dk udg. s. 112, gb udg. s. 120).

Det er tydeligt, at Esthers forhold til opholdet hos moderen er dobbelttydigt – hun er på engang bundet til moderligheden og har afsky for den:

»Jeg gik fra den luftkonditionerede kupe ned på stationens perron, og forstædernes moderlige ånde indhyllede mig.« (Plath, dk udg. s. 111, gb udg. s. 119).

Som allersidste forsøg på at holde lidt sammen på sig selv prøver Esther at skrive en roman om sig selv, og at arbejde på sin afhandling om James Joyce. Det er helt absurd at Esther på dette tidspunkt, hvor hendes forsvarsmekanismer er brudt helt sammen, vil til at skrive om James Joyce. Joyces værker kan, om nogen, siges at være modernismens manifest om, at verden ikke hænger sammen. På samme måde må et forsøg på at skrive en roman (om sig selv) bekræfte Esther i hendes egen opløsning.

Indtil dette punkt har det været muligt for Esther at lade sit liv strukturere af aktiviteter og forventninger, som hørte til skole- og collegemiljøet – bortset fra Esther selv er der i sommerferien efter New York-opholdet kun moderen til umiddelbart at definere Esther. (Som vi har antydnet, har Esther store problemer i forbindelse med at acceptere definitioner fra moderens side. Dette vender vi tilbage til).

Hjemme hos moderen får Esthers opløsning en totalt akut karakter: hun kan ikke sove, hun kan ikke læse og skrive, hun kan ikke finde ud af at holde sig ren og få skiftet tøj, hun kan dårligt tale. Hun kan ikke handle i forhold til sin egen person eller til omverdenen, og når hun f.eks. er tvunget ud i at skulle fungere i forhold til kendte personer (som på strandturen med Jody og Cal), kan hun kun klare sig ved at efterligne, hvad andre voksne gør.

I et forsøg på at gøre op med den truende omverden drives Esther tilbage til en lykke-tilstand i sin fortid. Hun søger tilbage til den begivenhed, der for hende markerer vendepunktet mellem lykketilstand og elendighed: farens død.

Faderen

Esthers far døde, da hun var ni år. Han var universitetslærer, og i Esthers forståelse vidste han alt det, som hun gerne vil vide (jvf. s. 162 dk udg., s. 175 gb udg.). Efter farens død flyttede familien ind i en forstad til Boston. Faren sørgede ikke for at få en livssikring inden sin død, så moderen blev tvunget til at arbejde med undervisning i maskinskrivning og stenografi (jvf. s. 40 dk udg., s. 40 gb udg.). Både i Esthers og moderens forståelse fungerer den manglende økonomiske sikring af familien som en forkastelse af dem.⁹

For at kompensere objekt-tabet ved farens død inkorporerer Esther faren gennem identifikation. Esther opbygger et idealiseret billede af faren som almægtig, alvidende og algod. Det er altså ikke den *virkelige* far, Esther inkorporerer, men et omnipotent, arkaisk faderbillede:¹⁰

»»Det ved jeg ikke rigtig«, hørte jeg mig selv sige. Jeg blev

dybt chokeret, da jeg hørte mig selv sige det, for i samme øjeblik, jeg sagde det, vidste jeg, at det var sandt.

Det lød sandt, og jeg genkendte det på samme måde, som man genkender en ubestemmelig person, som i lange tider har hængt ved ens dør, og som så pludselig kommer og præsenterer sig som ens virkelige far og ligner en nøjagtigt, så man ved, han virkelig er ens far, og at den mand, man hele livet har troet var ens far, er en bedrager.« (*Plath*, dk udg. s. 34, gb udg. s. 34).

Fordi hun har inkorporeret dette billede af faren, og billedet gennem identifikation er blevet til et billede på hende selv, kan hun ikke fungere mindre perfekt end det idealiserede faderbillede (jvf. »Konflikt med omverdenen«).

Bevægelsen mod inkorporering betyder tendentielt en negering af farens død, idet Esther så at sige genopliver ham inde i sig selv.

Da faren døde, var han stadig seksualobjekt for Esther, og det betyder, at den konkrete far vedblivende er incestuøst objekt for hende. For så vidt som hun søger sin far i andre mænd, bliver forholdet til dem osse incestuøst og dermed umuligt. En inkorporering af Constantin ville således være incestuøs, fordi samværet med Constantin betyder en genoplivning af den lykkefølelse, Esther forbinder med faren. På det konkrete plan er der nogen egenskaber ved Constantin, som understøtter hans indtræden som faderfigur: sprogfærdighed, udenlandsk nationalitet.

I bogens selvforståelse er tabet af fader-objektet¹¹ kilden til Esther følelser af smerte, angst og identitetstab. Men som vi vil se, er disse følelser i virkeligheden forbundet med meget tidligere strukturer. Dvs., at farens død blot aktiverer (og cementerer) tidligere dannede strukturer og ikke skaber dem. Inkorporeringen af faren betyder for Esther en blokering for videreudviklingen af kvindeidentiteten. Imidlertid ville Esther, som det fremgår senere, under alle omstændigheder have haft problemer med udviklingen af en kvindeidentitet, men på grund af andre størrelser. Således understøtter farens død en allerede problematisk struktur.

Realiseringen af den kvindelige seksualitet er i bogen altid forbundet med associationer til identitetstab f.eks. ved overtagelse af husmorrollen (f.eks. sammen med Constantin s. 84 dk

udg., s. 88 gb udg.) og f.eks. i form af tab af individualitet – overgang til »en del af en stor tradition« (scenerne med Marco og Irwin s. 107 og 222 dk udg., s. 114 og 242 gb udg.).

Vi har tidligere omtalt et dobbelt-plan (karakterstrukturelt-samfundsmæssigt) i forhold til Esthers renselsesfølelser. Denne dobbelthed konstituerer sig osse i forbindelse med kvindeidentiteten. På den ene side er Esther i kraft af det traumatiske incestuøse forhold til faren karakterstrukturelt tilbøjelig til at forbinde den kvindelige seksualitet med identitetstab, nemlig tab af den inkorporerede mandlige/faderlige identitet i den seksuelle realisering af »kvindeligheden«. På den anden side bekræftes hun konkret samfundsmæssigt i denne forbindelse, fordi de gifte kvinder (moren, Dodo Conway, Mrs. Willard) omkring hende *har* afgivet deres identitet til fordel for at fungere som baggrundsfigurer (»snavsede tæpper«, dk udg. s. 84, gb udg. s. 85) for deres mænd.

I sin søgen efter sin egen fortid kommer Esther aldrig længere tilbage end til farens død: hun opsøger hans gravsted. Inkorporeringen af faren betyder, at Esther aldrig har anerkendt hans død. Dette kommer tydeligt til udtryk i den scene, hvor hun går rundt på kirkegården og leder efter hans gravsted: i formuleringerne er det skiftevis farens gravsted og *faren*, hun leder efter (jvf. s. 161-163 dk udg., s. 175-177 gb udg.).

Men Esther finder farens *grav*, og det betyder en voldsom nedtur for hende. I og med at Esther står og kigger på farens grav, bliver hun tvunget til at anerkende hans virkelige død. Graven betyder en fornægtelse af det idealiserede faderbillede, Esther bærer rundt på, og dermed af en meget væsentlig del af hendes identitet. Konkret oplever Esther den samme smerte/-tomhed/identitetstab/*forkastelse*, som hun oplevede som ni-årig. Dvs., i og med at Esther forsøger at gentage den oprindelige (utilstrækkelige) symbolske handling *konkret*, og faren således dør konkret for og i hende, så finder hun kun smerten og tomheden og *ikke* nogen afsætningspunkter for en ny (utilstrækkelig) inkorporering. På bogens symbolplan søger Esther efter »stenen på bunden af brønden, det hvide, søde barn, der lå i sin mors mave« (dk udg. s. 96, gb udg. s. 102); men hun finder en (grav)-sten af »skjoldet lyserødt marmor som dåselaks« (dk udg. s. 163,

gb udg. s. 177).

Besøget ved farens grav betegner et ikke forklaret brud på bogens handlingsplan: efter at have opsøgt graven kan Esther realisere et selvmordsforsøg. Bogen viser, at alle de tidligere selvmordsforestillinger har været urealiserbare, fordi forestillingen om at kunne søge tilbage i sin fortid/opsøge farens grav har fungeret som en sidste redningsplanke for Esther. Ud fra hendes egen søgen efter den relevante selvmordsmetode kan vi se, at det Esther vil, i virkeligheden ikke er at dø men at genopleve fosterets trygge forhold til omverdenen, jvf. tidligere om søgen efter primærnarcissistisk omverdensrelation. Esther overvejer både at skære pulsårer over i et varmt bad, at drukne sig i havet osv. I det *realiserede* selvmordsforsøg finder Esther så at sige en ny livmoder til sig selv: hun kravler ind i et hulrum i væggen i fyrkælderen – »en hemmelig spalte« (s. 165 dk udg., s. 179 gb udg.) – nederst og inderst i moderens hus.

Moderen

Esthers forhold til moren er behæftet med skyldfølelser på grund af Esthers forhold til faren. Strukturelt kommer dette bl.a. til udtryk ved, at Esther ikke kan tænke på sin far uden osse at associere til moren – det omvendte er ikke tilfældet. Som vi har beskrevet, kan Esther ikke foretage et inkorporeringsforsøg uden at det følges af straf og regression/renselse; vi er nu nået frem til, at den grundlæggende, forbudte inkorporering, Esther har foretaget, er den incestuøse inkorporering af faren, som bl.a. må forstås som en trodsen af moren. I bogen kommer dette symbolsk til udtryk i Esthers association til elektrochokket hos dr. Gordon:

»Jeg spekulerede på, hvad det var for noget rædselsfuldt noget, jeg havde gjort.

...

En gammel metalstålampe dukkede op i mine tanker. En af de få efterladenskaber fra min fars arbejdsværelse, øverst var der en kobberklokke, hvor pæren sad, og hvorfra en flosset, tigerfar-

vet ledning løb ned langs med metalstangen til en stikkontakt i væggen.

En dag ville jeg flytte denne lampe fra min mors seng hen til mit bord i den anden ende af værelset. Ledningen ville være lang nok, så jeg trak den ikke ud. Jeg lukkede begge hænder om lampen og den flossede ledning og holdt godt fast.

Så sprang der noget ud fra lampen i et blåt glimt og rystede mig, så mine tænder klappede, og jeg prøvede at tage mine hænder bort, men de hang fast, og jeg skreg, eller et skrig blev flået op af min strube, for jeg kendte det ikke igen, men hørte det stige og dirre i luften som en legemløs ånd.

Så rykkede mine hænder løs, og jeg faldt om på min mors seng. Et lille hul, sort som blyet fra en blyant, sad midt i min højre håndflade.« (Plath, dk udg. s. 140-141, gb udg. s. 152).

Det rædselsfulde, Esther har gjort, og som hun skal straffes for, er dels at flytte nogen følelser fra moren over på faren og dels forsøget på at fuldbyrde denne bevægelse ved inkorporering af faren. Når Esther kan udvikle skyldfølelser i forbindelse med at flytte følelser fra moren over til faren (objektskift), så må der eksistere nogen uafklarede, følelsesmæssige bindinger til moren.

Det fremgår allerede, da Esther er i New York, i bisætninger, at hun har et dårligt forhold til moren. Det er imidlertid først i løbet af sommerferieopholdet hos moren, at det konkret i bogens skildringer kan spores hvilke strukturer, der kører mellem Esther og moren:

»»Jamen min skat, vil du ikke klæde dig på?»

Min mor var meget omhyggelig med aldrig at sige, at jeg skulle gøre noget. Hun argumenterede kun med mig på en sød måde, som om vi var to intelligente, modne mennesker.

» Klokken er næsten tre.«» (Plath, dk udg. s. 118, gb udg. s. 127).

»»Mener han, at jeg skal *blive der*?«

»Nej«, sagde min mor, og hendes hage dirrede.

Jeg tænkte, at hun måtte lyve.

»Sig mig sandheden«, sagde jeg, »ellers vil jeg aldrig tale til dig igen«.

»Siger jeg dig ikke *altid* sandheden?« sagde min mor og brast i gråd.« (Plath, dk udg. s. 133, gb udg. s. 143).

Esthers samvær med moren er karakteriseret ved doublebind situationer. Det fremgår eksempelvis af det sidst anførte citat, at Esthers mor har løjet, og at Esther er klar over det uden dog at kunne stille noget op med det. Hvis Esther følger sine egne fornemmelser, negerer hun morens udtalelser, og hvis hun tager morens for pålydende, negerer hun sig selv. Esther og moren er fast indarbejdet i et samvær, hvor de forholder sig til hinanden som to voksne, ræsonable, modne individer og må således tage hinandens verbaliserede udsagn for pålydende, mens de må negere de ikke-verbaliserede, modstridende udsagn. Vi ser således en struktur, hvor de hele tiden gensidigt truer hinanden med kærlighedstab.

Denne gennemgående double-bind struktur kan kun være blevet etableret ved, at moren allerede fra Esthers spædbarns-tid har forholdt sig ambivalent over for barnet. Moren må have brugt truslen om kærlighedstab som straf over for barnet, sådan at Esther for at få sine behov opfyldt har måttet være det barn, som moren reagerede kærligt overfor. Gennem hele bogen er det påfaldende, at Esther – som vi har bekræftet – ikke er i stand til at reagere affektivt på omverdenen, men i stedet reagerer på det sanselige plan, jvf. baderi, æderi osv. Dette forhold peger på, at det barn, som Esthers mor reagerede negativt på, var det barn der affektivt, f.eks. ved gråd, gav udtryk for behov i forhold til moren. De behov, som det helt lille barn har (udover de helt primære som mad og en ren ble), er behov for tryghed, etableret på det sanselige plan – kropswarme, kropskontakt osv. – Disse behov transformeres normalt efterhånden til blandede sanselige og affektive behov – barnet og moren indtræder i en objekt-relation til hinanden.

I og med at Esther aldrig i tilstrækkeligt omfang har fået opfyldt sine sanselige behov¹² i forhold til moren, så har hun ikke været i stand til at udvikle et afklaret objekt-forhold til moren og dermed en affektiv relation til et objekt i omverdenen. Esther er blevet fastholdt i sine sanselige behov i forhold til en udifferentieret omverden i stedet for at udvikle affektive relationer til de objekter, der »normalt« udgør omverdenen. Det lille barn og i dette tilfælde Esther/Sylvia, der ikke får mulighed for at have tilfredsstillende driftsstyrede objekt-relationer, vil forsøge at til-

fredsstille den oprindeligt objekt-rettede libido ved at rette den mod sig selv. Barnet forsøger at blive objekt for sin egen libido, dvs. tendentielt at blive omnipotent gennem egen tilfredsstillelse af alle behov.

For at vedblive at være omnipotent (opretholde det grandiose selv), må barnet foretage en identifikation med den behovsopfyldende mor, dvs. må tage den arkaiske mor som selv-objekt.¹³ Da den virkelige mor imidlertid var udgangspunkt for denne bevægelse til opretholdelse af den primær-narcissistiske balance, så fastholdes barnet i en uløselig konflikt mellem den virkelige mor og den idealiserede mor; Esther frustreres af den konkrete mor og identificerer sig med den idealiserede mor, og da den konkrete mor var overkategori for udviklingen af den idealiserede mor, vedbliver de to »mødre« at være uadskillelige – for Esther. Og det er denne uadskillelighed, der sætter double-bind strukturen.

For at opretholde omnipotensen må individet vedvarende opleve alle omverdenens krav som egne krav og forsøge at inkorporere alle egenskaber for at opfylde kravene og således undgå konflikten med omverdenen. Omverdenskonflikten aktiverer den oprindelige frustration i forhold til moren og nødvendigheden af inkorporeringer. Esther tager moren som selv-objekt på et tidspunkt, hvor Esthers forhold til omverdenen er oralt-konsumerende, og Esther fastholdes – jvf. madritualerne – i et oralt aggressivt forhold til omverdenen.

Det helt lille barn kan ikke, alene af den grund at det motorisk er ude af stand til det, tilfredsstille al den libido (nok sutning, men ikke mad og nusning), som det retter mod sig selv; bevægelsen mod at tage sig selv som objekt kan ikke lykkes, og der er etableret en grundlæggende traumatisk frustration. Dette grundlæggende trauma forhindrer udviklingen af en egentlig subjektivitet, dvs. det blokerer for en egentlig erfaringsdannelse og internalisering, idet en jeg-dannelse ville betyde afgrænsning i forhold til omverdenen og dermed være en trussel mod den allerede etablerede struktur.

Den omverdenskonflikt, Esther kommer ud i i New York, forstærkes af Esthers ophold hos moren. Den identifikations-*tvang*, som ligger i Esthers (double-bind) forhold til moren i og

med morens status som overkategori for det arkaiske moderbilde, gør Esther afmægtig overfor den virkelige mor; dette kommer meget tydeligt til udtryk omkring morens forslag om, at Esther skal lære stenografi. Esther kan ikke åbent sige til moren, at hun ikke vil lære stenografi, hun må opfinde en hovedpine (jvf. dk udg. s. 119, gb udg. s. 128). Hvis Esther lærte stenografi, ville det være en delvis identifikation med den virkelige mor – og det er lige præcis, hvad Esther ikke kan klare.

Den opløsningsproces, som iværksættes af New Yorkopholdet, tager sit udgangspunkt i Esthers vanskeligheder (umulighed!?) med at etablere en kvindeidentitet. Det er logisk, at opholdet hos den mor, som er hovedperson i forhold til Esthers vanskeligheder med at etablere en identitet overhovedet og som er overkategori for »kvindelighed«, må virke som katalysator for Esthers videre opløsning. Efter at Esther er kommet så vidt i sin regression, at hun har opsøgt farens grav (uden at dette hjalp hende), så har hun »afprøvet« samtlige de regressive forarbejdningsmetoder, der er indarbejdet i hendes karakterstruktur, og der er kun tilbage at foretage en akut og drastisk regression til *det* primærnarcissistiske stade (fostertilstanden) – selvmordsforsøget.

Karakterstruktur og materiel status

I bogen kommer den økonomiske problematik til udtryk omkring Esthers situation på college: der er en masse ting, de andre (mere velhavende) kan foretage sig, men som Esther ikke kan, fordi der ikke er råd (ridning, skiferie osv.), og ikke mindst i, at det er nødvendigt for Esther at opretholde sine topkarakterer, hvis hun vil opretholde sit stipendium til college – moren ville ikke have råd til at betale for hende. Karakterstrukturelt er det »naturligt« for Esther at være enormt flittig intellektuelt, økonomisk er det tillige en afgørende nødvendighed. Double-bind forholdet til moren *bekræftes* af den knappe økonomi: de (uddannelsesmæssige) ting, Esther foretager sig, som rækker ud over den egentlige grænse for familiens økonomi, bliver gaver, som Esther får på bekostning af afsavn fra morens side – og dette er

vel at mærke noget, som moren hele tiden minder Esther om (jvf. dk udg. s. 74, gb udg. s. 78).¹⁴

Primærnarcissistisk stadium – traumatisk genfødsel

Genfødselsscenen opleves som en vekslen mellem tryk, total-sanselig og udifferentieret (primærnarcissistisk) tilstand – »mør-ke«, »stilhed«, »min krop flød« osv. – og indgreb i denne til-stand – »en mejsel knaldede ned mod mit øje«, »støj«, »stem-mer«, »lys« osv. Helt ud i formuleringerne er der associationer til en fødsel: »Jeg blev med enorm fart transporteret ned gennem en tunnel til jorden«.

Den fødte Esther vægrer sig kraftigt mod at skulle forholde sig til en differentieret omverden, dvs. vende tilbage til sin voks-ne identitet:

»»Kan De se mig?»«

»Ja«.

»Kan De se andet?»«

Så huskede jeg. »Jeg kan ikke se noget«. Åbningen indsnævres-des og blev mørk. »Jeg er blind« (Plath, dk udg. s. 167, gb udg. s. 181).

I det realiserede selvmordsforsøg har Esther en meget kortva-rig oplevelse af at have fundet tilbage til en oprindelighed, til stenen på bunden af brønden:

»Først skete der ingenting, men da jeg nærmede mig bunden af pilleglasset begyndte røde og blå lys at glimte for mine øjne. Pilleglasset gled ud af min hånd, og jeg lagde mig ned.

Stilheden drev bort og blotlagde stenene og skallerne og alt mit livs billige vraggods. Så samlede det sig ved synsfeltets rand og styrtede mig i en brusende tidevandsbølge i søvn.« (Plath, dk udg. s. 165, gb udg. s. 179).

Inden Esther falder i søvn, sker der altså kun en *blotlæggelse* af meningsløsheden i hendes liv (jvf. citatet). Hun indgår ikke nogen *forening* med sin egen oprindelighed, med barnet på bun-

den af brønden. Den brusende tidevandsbølge plumrer det klare vand, så Esther ikke kan se den hvide sten – regressionen er ikke lykkedes, den er ikke tilstrækkelig dyb: i stedet for at genopleve fostertilstanden glider Esther over i bevidstløshed.

Esther opnår imidlertid gennem sit selvmordsforsøg en (traumatisk) genfødsel.

Traumatisk genfødsel – Forbgående »barnliggørelse«

Efter selvmordsforsøget er Esthers situation principielt uændret – hun »har det« som før. Esther er ude af stand til at gøre sig sine behov for at regredere bevidst og formulere dem. Ubevidst forsøger hun alligevel at appellere til omverdenen ved at opføre sig som et trodsigt¹⁵ lille barn. Hverken Esthers mor, der vedblivende afviser Esthers affektive tilkendegivelser (selvmordsforsøget!) og blot betragter dem som trodsige handlinger eller den øvrige omverden har imidlertid nogen forståelse for, hvad det er, Esther forsøger at kommunikere.

»De sagde, at du gerne ville se mig«.

Min mor satte sig på sengekanten og lagde en hånd på mit ben. Hun så kærlig og bebrejdende ud, og jeg ønskede, hun ville gå.

»Jeg tror ikke, jeg har sagt noget«.

»De sagde, at du kaldte på mig«. Hun så ud til at være lige ved at græde. Hendes ansigt blev knebet sammen og dirrede som bleg gele.

»Hvordan har du det?« sagde min bror.

Jeg så min mor ind i øjnene.

»Som før«, sagde jeg.« (Plath, dk udg. s. 167-168, gb udg. s. 182, vores kursivering).

Esther har faktisk kaldt »mor« under genfødslen – men som det skulle være fremgået, er det ikke den konkrete mor, men »moderligheden«, Esther påkalder.

»Baby-oplevelse« – sproglig formulering af hadet til moderen

Situationen ændrer sig imidlertid noget, da Esther bliver flyttet til det private hospital »Caplan«, hvor hun skal behandles af en kvindelig psykiater, dr. Nolan. Ændringen i Esthers situation består dels i, at hun kan opfatte dr. Nolan som en ny mor, og dels i, at hun faktisk får en *behandling*: der er nogen, der forholder sig til hendes situation. Som den er beskrevet består behandlingen imidlertid ikke af andet end insulin-injektioner og samtale-terapi – udenfor de deciderede behandlingssituationer tuser Esther tilsyneladende bare rundt i hospitalets venlige og imødekommende atmosfære. Uden at der er tale om nogen egentlig progressivitet i Esthers tilstand, føler hun sig bedre tilpas på hospitalet end hos moderen – hun oplever stadig, at hun fungerer i et tomrum, og at glasklokken er omkring hende, men tomrummet er i det mindste veltilrettelagt tidsligt og stiller ikke uoverstigelige krav til hende. Hospitalsrutinen er bedre i overensstemmelse med Esthers tilstand end den øvrige omverdens differentierede krav.

Insulin-behandlingen frembringer en »reaktion«, og i tilslutning til denne får Esther varm mælk af natsygeplejersken. Oplevelsen af at blive madet med varm mælk er helt herlig for hende:

»Og da Mrs. Bannister holdt koppen mod mine læber, spredte jeg den varme mælk vifteformet ud på min tunge, idet den løb ned og smagte den herligt på samme måde, som en baby smager sin mor.« (Plath, dk udg. s. 195, gb udg. s. 213).

Det fremgår ikke klart af bogen, hvori behandlingen af Esther konkret består (der er f.eks. ikke nogen direkte angivelser af, hvilke ting, der bliver taget op i samtaleterapien), men umiddelbart efter, at Esther har haft insulin-reaktionen, meddeler dr. Nolan hende, at hun ikke må modtage besøg. Ovenpå dette er Esther så i stand til at *formulere*, at hun hader sin mor, hvorefter hun bliver flyttet til en anden af hospitalets afdelinger – en afdeling for patienter i hastig bedring.

Dette tyder på, at dr. Nolan har arbejdet hen imod formuleringen af hadet til moderen, og at hun betragter den som et gennembrud i behandlingen. Formuleringen betyder imidlertid

ikke et gennembrud i forhold til Esthers tilstand eller selvoplevelse, og Esther gør selv modstand mod at blive flyttet til den »gode« afdeling. Dr. Nolan går øjensynlig ud fra, at Esther er neurotiker, i den forstand, at hadet til moderen vil kunne blive udgangspunkt for Esthers bearbejdning af hendes egen situation.

Formuleringen af hadet til moderen er selvfølgelig abstrakt set meget vigtig, men i forhold til Esthers *narcissistiske beskadeligelser* kan en sådan verbalisering ikke i sig selv danne grundlag for en samling og bearbejdning af det opløste selv.

Flytningen til »Belsize« betyder da heller ikke, at Esther får det bedre, og dette registreres bevidst af hende selv og åbenbart osse af dr. Nolan: i hvert fald påbegynder dr. Nolan en serie elektrochok. Dr. Nolan må have sluttet, at når Esther ikke var neurotiker, måtte hun være depressiv – depressioner behandle- des (og behandles!) med elektrochok.

Stabilisering i forhold til omverdenen

Efter det første elektrochok letter glasklokken omkring Esther. Umiddelbart oplever Esther altså en bedring; elektrochok betyder imidlertid ikke nogen form for vedvarende hjælp, derimod medfører de et tidsbegrænset hukommelsestab af umiddelbart forudgående oplevelser og erkendelser. Esther »glemmer« altså *oplevelsen* af at have det dårligt (men ikke de konkrete situationer, hun har været i), og hun glemmer at det forløb, hun var igennem, ledte op til formuleringen af hadet til moderen. Der er altså tale om, at den øjeblikkelige stabilisering af Esther, som elektrochokket medfører, hviler på en kortvarig og uholdbar fortrængning.

Elektrochokket fungerer for Esther på linie med de tidligere omtalte straf-renselses mekanismer: elektrochok er lig varmt bad på et udvidet plan. Elektrochokket gør gennemlevede oplevelser uoplevede.

Den øjeblikkelige stabilisering betyder, at Esther igen kan forholde sig aktivt til sit udseende i stedet for blot og bart sansende, og at hun for første gang kan lade være med at bruge risikoen for graviditet som værn mod seksualiteten og kan gå i byen for at

skaffe sig et pessar (hvilket altsammen *ikke* betyder, at Esther har fået et uproblematisk forhold til sin seksualitet, som vi vil se senere). Esther bliver altså gradvist – men kun på overfladen – i stand til at leve op til de krav, omverdenen stiller til en kvinde af hendes alder og klasse.

Som vi har antydnet, mener vi ikke, at der fundamentalt er sket nogen bearbejdning af Esthers narcissistiske beskadigelser. Den personlighed hun (gen)etablerer hviler på det samme karakterstrukturelle grundlag, som selvmordet, indlæggelsen osv. havde sin årsag i. Dette kommer til udtryk i forhold til beskrivelsen af etableringen af seksualiteten (Irwin, Joan), forholdet til moderen og i den afsluttende scene.

»Jeg hader tanken om at være undergivet en mand«, er Esthers begrundelse for at ville have et pessar. Hun formulerer altså ikke et erkendt driftsbetinget behov for at knalde med en mand, selv om der subjektivt naturligvis er tale om en enorm lettelse over at blive befriet fra angsten for en uønsket graviditet.

Seksualiteten bliver for Esther *dét* vigtige sociale plan, som hun må kunne beherske. Esthers vanskeligheder med at etablere en kvinde-identitet resulterer i en fiksering på seksualiteten som etableringen af kvindeidentiteten.

»Jeg besluttede at prøve min nye normale personlighed på denne mand.« (*Plath*, dk udg. s. 219, gb udg. s. 238).

Efter at Esther har fået sit pessar, går hun i byen for at finde sig en passende mand. Den passende mand er ung – men ældre end Esther, intellektuelt velfungerende – lektor i matematik, seksuelt erfaren, høj, han er en ny person i Esthers liv. Den rette mand skal opfylde en rituel funktion – hun skal ikke have noget med ham at gøre ud over dette ene, »indviende« samleje:

»Og på den anden side ønskede jeg en, jeg ikke kendte, og som jeg ikke ville fortsætte med at kende – en slags upersonlig, præsteagtig embedsmand som i historierne om stammeriter.

...

Men alt, hvad jeg følte, var en skarp, forbavsende stærk smerte.

...

Det forekom mig, at blodet var mit svar. Jeg kunne umuligt være jomfru mere. Jeg smilede i mørket. Jeg følte mig som en del af en stor tradition.« (*Plath*, dk udg. s. 221-222, gb udg. s.

240-242).

Esther er, eksemplificeret ved situationen med Irwin, tilbage i den gammelkendte struktur – inkorporering-straf-renselse. Samlejet med Irwin er altså en inkorporering af en faderfigur (jvf. tidligere), som følges af straf og renselse i form af smerte og blødning. Det incestuøse indhold, der for Esther vil være i et samleje, søges overvundet gennem en ritualisering og sakralisering, jvf. citatet. Ikke alene vender Esther tilbage til en ritualiseret omgang med omverdenen (som overlevelsessstruktur), tillige må hun skabe en hel sakral ritus omkring selve samlejet.

Overensstemmende med Esthers vanskeligheder ved at etablere sig seksuelt, må hun distancere sig fra situationen både sanseligt og intellektuelt. Den sanselige distancering er så meget mere signifikant, som Esther ellers er i stand til at levere en nøjagtig sanse-registrering af selv komplicerede situationer og ydermere er klar over det tekniske forløb i samlejet. Esthers distancering fra situationen har været så omfattende, at hun lige efter samlejet er i tvivl, om hun stadigvæk er jomfru (jvf. citatet). Biografisk resulterede Sylvia Plaths første samleje *ikke* i en blodstyrtning, men dette skete dog i forbindelse med et andet samleje. Når Sylvia Plath retrospektivt kombinerer blodstyrtningen med det første initierende samleje, må det bekræfte os i den skitserede strukturs symbolik.

Inden Esther går ud og finder Irwin, har hun afskrevet sin biseksualitet ved at afskrive Joan. Som vi har været inde på, jvf. tidligere citater, var der i Esthers forhold til Doreen et tydeligt element af sanselig tiltrækning. Under opholdet på Belsize dukker der eksplicit en biseksualitetsproblematik op, nu formuleret omkring forholdet til Joan:

»Jeg kan ikke se, hvad kvinder ser i andre kvinder«, sagde jeg til dr. Nolan.

...

Hvad ser en kvinde hos en kvinde, som hun ikke kan se hos en mand?»

Dr. Nolan tav. Så sagde hun: »ømhed«.

Det fik mig til at tie stille.

»Jeg kan lide dig«, sagde Joan. »Jeg kan bedre lide dig end Buddy«.

Og da hun strakte sig ud på min seng med et tåbeligt smil, huskede jeg en mindre skandale i vores colleges sovesal,

...

»Men hvad gjorde de?« havde jeg spurgt. Når jeg tænkte på mænd og mænd og kvinder og kvinder, kunne jeg aldrig virkelig forestille mig, hvad de rent faktisk ville gøre.

»Åh«, havde spionen sagt, »Milly sad på stolen, og Theodora lå på sengen, og Milly strøg Theodora over håret.«

Jeg var skuffet. Jeg havde troet, jeg ville have fået afsløret noget særligt ondt. Jeg spekulerede på, om det, alle kvinder gjorde med andre kvinder, var at ligge sammen og omfavne hinanden.

...

»Jeg kan lide dig«.

»Det var trist, Joan«, sagde jeg og tog min bog. »For jeg kan ikke lide dig. Du giver mig kvalme, hvis du gerne vil vide det.«

Og så gik jeg ud af mit værelse og efterlod Joan liggende på min seng, kluntet som en gammel hest.« (Plath, dk udg. s. 212-213, gb udg. s. 232-233).

Foruden at Joan lægger an på Esther, er der antydninger af forhold mellem Joan og DeeDee, Joan og Mrs. Kennedy, Joan og Mrs. Willard, Esther og Philomena Guinea og forskellige kvinder på Esthers college. Disse antydninger er mere eller mindre udbyggede og forekommer på siderne 211-213 dk udg., 230-233 gb udg.

Esther opfatter Joan som et negativ af hende selv:

»Men vi stod hinanden tilstrækkelig nær til, at hendes tanker og følelser forekom mig at være et fordrejet, sort billede af mine egne.« (Plath, dk udg. s. 212, gb udg. s. 231).

Der er altså tale om en delvis identifikation (ligesom der er tale om en delvis identifikation med moderen). Det første, Esther gør, efter at Joan har sagt, hun kan lide hende, er at få et pessar og knalde med en fyr. I forbindelse med blodstyrningen opsøger Esther Joan for at få hjælp, og umiddelbart efter begår Joan selvmord. Hvorefter Esther »begraver Joan«:

». . . og under hele den enkle begravelsesceremoni spekulere-
de jeg på hvad det var, jeg begravede.

På alteret tårnede kisten sig op i sin snebleghed af blomster -
den sorte skygge af noget, som ikke var der.

...
Skyggen ville gifte sig med denne skygge, og den særegne, gullige jord på stedet ville forsegle såret i det hvide, og et nyt snefald ville udviske sporene af friskheden i Joans grav.« (Plath, dk udg. s. 234-236, gb udg. s. 256).

Når Esther således begraver Joan, er der tale om, at hun begraver/fortrænger den del af sig selv, som ville gøre det muligt for hende at foretage (»alternative«) identifikationer med andre kvinder. Esther forbinder det at være lesbisk med en kvindeidentitet, der har frigjort sig fra underkastelsen under manden og i denne forstand er alternativ. Under de givne omstændigheder er et lesbisk forhold imidlertid umuligt, idet det, Esther har brug for, er at se sin »mandlige« identitet genspejlet.

Den massive fortrængning af identifikationen med Joan skal ses i forlængelse af double-bind forholdet til moderen. Esther kan ikke løse den konflikt, der tendentielt ligger i identifikationer med andre kvinder (moderen), og hun må derfor »døde« Joan og dermed identifikationen.¹⁶

Double-bind forholdet til moderen fungerer da osse videre i bedste velgående:

»Min mors ansigt dukkede op i mine tanker, en bleg, bebrejdende måne ved hendes første og sidste besøg på hospitalet efter min tyve års fødselsdag. En datter på et sindssygehospital! Det havde jeg gjort mod hende. Men hun havde tilsyneladende besluttet at tilgive mig.

»Vi fortsætter, hvor vi slap, Esther«, havde hun sagt med sit søde martyrsml. »Vi vil handle, som om dette var et mareridt«.

Et mareridt.

For mennesket i glasklokken, tom og gået i stå som en død baby, er selve verden mareridtet.

Et mareridt.

Jeg huskede det hele.

Jeg huskede ligene og Doreen og historien om figentræet og Marcos diamant og sømanden på fælleden og dr. Gordons vindøjede sygeplejerske og de knuste termometre og negeren med de to slags bønner og de tyve pund jeg tog på af insulinen og klippen der lå mellem himmel og hav som et gråt kranium.

Måske ville glemselen som en slags sne gøre dem følelsesløse

og dække dem til.

Men de var en del af mig. De var mit landskab.« (Plath, sk udg. s. 230, gb udg. s. 250).

Esther kan *vide*, at alle de nævnte erfaringselementer er dele af hende selv, men hun kan intet stille op med denne viden; opregningen af erfaringselementer svarer strukturelt set til, at Esther ved sommerens begyndelse kunne betragte sit liv som en række på 19 telefonstolper efter hinanden, men uden indbyrdes og indholdsmæssig sammenhæng. I og med at Esther er ude af stand til at vurdere sine erfaringselementers sammenhæng og deres kvalitative indhold, bliver alle erfaringer i princippet ved med at være potentielt lige truende. Sagt på en anden måde: Esther ved stadig ikke, hvorfor hun ikke kunne klare omverdenen, og alle dele af den kan altså vedblivende tendentielt true hende.

I bogens slutscene bliver det helt klart, at Esther ikke har været i stand til at bearbejde sine erfaringer – ikke alene er hendes forhold til sig selv og det godkendende møde med lægerne præget af magiske formler – »noget gammelt, noget nyt« – tillige lader Esther sig lede af »de andres« øjne ind i mødelokalet.

Det er kun gennem ritualisering og etablering af en *ydre* sammenhæng, at Esther bliver i stand til at forlade hospitalet. Det er ikke Esther som subjekt, der går ind til mødet med lægerne, men en marionet, der bliver ledt af »de andre«. Esther er i bogens slutscene strukturelt set tilbage i sit udgangspunkt.

Konkluderende bemærkninger

Perioden fra 1945 til ca. 56 er kendetegnet ved næsten ingen organiseret modstand mod den kapitalistiske og statslige repression. Fra slutningen af 50erne begyndte *freds*-bevægelserne at tage form, og hertil kom også de sortes »kamp« for ligeberettigelse. Fra midten af 60erne begyndte mere aktive og militante bevægelser at præge organisationsformerne. – Det var hippier, BBlack Power, kvindebevægelser, ungdomsoprøret osv. Det er karakteristisk for protestbevægelserne fra slutningen af 50erne til begyndelsen af 70erne, at de bevæger sig fra en bred huma-

nistisk idealisme henimod en kamp for subjektets (politiske) befrielse, og at det overvejende er mellemlagsbevægelser.

Den opløsningsproces, Sylvia Plath gennemgår som beskrevet i *Glasklokken*, foregår i sommeren 1953, dvs. på det tidspunkt, hvor den kolde krigs repression er på sit højdepunkt. Netop de beskadigelser, som Sylvia Plath har, må være blevet forstærket af koldkrigs-repressionen – vanskeligheden ved at danne og bruge erfaringer må være blevet forstærket af manglen på kollektivt rum for erfaringsbearbejdning. I koldkrigsperioden sker en cementering af den individualistiske rigiditet – problem-løsninger kan kun tænkes skarpt individuelt: f.eks. kan Sylvia Plath kun reagere overfor sit mindreværd i forhold til de andre Smith-college-piger ved at udbygge sine omnipotens-ønsker og stræbe efter en stor karriere som lyriker – på berømmelsens tinde ville hun ikke alene kunne gøre op med alle sin mors prosaiske løsninger, tillige ville overklasse-mokkerne ligge beundrende i støvet for hendes fødder.

Sylvia Plaths beskadigelser er imidlertid kvinde- og kapitalismespecifikke, og ikke bare halvtredersspecifikke. Moderen som overkategori for en modsætningsfyldt udvikling af kvindeidentiteten, double-bind-opdragelsen og fastholdelsen i den narcissistiske identitetsløshed er fortsat karakteristiske elementer i mellemlagenes kvindesocialisation. Derfor er det vigtigt at pege på muligheder for overskridelse af disse beskadigelser. Overskridelserne kan f.eks. tænkes i kvindebevægelsen eller i andre kollektive bevægelser.

Den håbløse og destruktive form, som Sylvia Plaths beskadigelser og opløsning antager, skal specifikt forstås i sammenhæng med hendes situation som førkrigs-barn og efterkrigs-teenager, men de elementer, som hendes beskadigelser er sammensat af, skal generelt forstås som kvinde- og kapitalismespecifikke.

Arbejderkvinder har altid i relativt stort omfang under kapitalismen deltaget i det produktive arbejde. Sylvia Plaths generation var den første generation af mellemlagskvinder, som i større omfang blev hevet ud på arbejdsmarkedet. Mellemlagskvindernes socialisation var imidlertid lagt an på at varetage kernefamilielivets funktioner. Bevidsthedsmæssigt var kvinderne altså ude af stand til at tackle den situation at skulle ud på arbejds-

markedet: arbejdets økonomiske tvang havde ikke sat sig igennem bevidsthedsmæssigt. Konkret fik kvinderne dobbeltarbejde, som de både fysisk og psykisk havde svært ved at magte, og dette slog igen i form af utilstrækkeligheds-fornemmelser og styrkelse af den indpodede underlegenhed i forhold til manden. Problemet omkring mellemlagskvindernes dobbeltarbejde er aldrig – hverken i USA eller den øvrige vestlige verden – blevet løst i den forstand, at dobbeltarbejdet er blevet elimineret. Derimod er der sket en ideologisk (men ikke subjektiv) tilpasning til den dobbelte funktion: nu om stunder er det da helt i orden, at mellemlagskvinder tager en uddannelse og har både job og familie. Mellemlagskvinderne fastholdes – ligesom arbejderkvinderne altid har været det – i det dobbelte arbejdes nødvendighed. Det kapitalistiske samfund gør ikke op med modsætningerne, det integrerer dem.

Vi mener ud fra vores analyse, at Sylvia Plaths karakterstruktur (og træk af »den« kvindelige karakterstruktur) er præget af en sådan kompleksitet, at det er umuligt at karakterisere hende som f.eks. overvejende fader/moder-bundet, overvejende psykotisk/neurotisk osv. Til gengæld mener vi, at det er vigtigt at forstå *sammenhængen* i hendes socialisationsforløb – f.eks. at hendes fader-trauma forstærkes af og forstærker hendes moderbinding.

Når Sylvia Plaths beskadigelser kan betragtes som kvindespecifitet ført ad extremum, så er det fordi, hendes narcissistiske beskadigelsers subjektivitetsløshed medfører en underordning under de til enhver tid givne *konflikt-fyldte* forhold. Alle de modsætninger, som hun støder på, kan hun ikke bekæmpe men må underordne sig, og dette er ekstremt udtrykt præcis det, som kvinder for at overleve må opdrages til under kapitalismen.

Når dette er sagt, skal det osse betones, at selv om »den« kvindelige karakterstruktur ikke giver mulighed for at bearbejde modsætninger individuelt, så kan det godt lade sig gøre kollektivt. I forhold til kollektive arbejds- og kampformer kan »den« kvindelige karakterstruktur endda fungere overskridende. I og med, at kvinder er vant til at leve midt i de samfundsmæssige modsætninger (nemlig fungere både i produktions- og reproduktionssfæren) og er socialiseret til individuel identitetsløshed

overfor disse modsætninger, så kan det kollektive engagement føre til krav om en ny socialitet (identitet) på *alle* livets områder.

Litteratur

Sylvia Plath: *Glasklokken*, Gyldendal, 1975.

Sylvia Plath: *The Bell Jar*, Faber, 1963.

Sylvia Plath: *Ariel*, Faber and Faber, London, 1976.

Sylvia Plath: *The Bed Book*, Faber and Faber, London, 1976.

Sylvia Plath: *The Colossus & other poems*, A. A. Knopf, New York, 1962.

Sylvia Plath: *Crossing the Water*, Faber and Faber, London, 1971.

Sylvia Plath: *Winter Trees*, Faber and Faber, London, 1971.

Hermann Argelander: *Der Flieger. Eine charakteranalytische Fallstudie*, Suhrkamp, 1972.

Peter Brückner: *Kapitalismens socialpsykologi*, Reitzel, 1974.

Sigmund Freud: *Forelæsninger til indføring i psykoanalysen*, Reitzel, 1972.

Sigmund Freud: *Nye forelæsninger til indføring i psykoanalysen*, Reitzel, 1972.

Sigmund Freud: *On narcissism*, i *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, The Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis, London, 1964.

Sigmund Freud: *Tre afhandlinger om seksualteorien*, Reitzel, 1961.

Heinz Kohut: *The Analysis of the Self. A Systematic Approach to the psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders*, International Universities Press, New York, 1976.

R. D. Laing and A. Esterson: *Sanity, Madness and the Family*, Penguin Books, 1976.

Juliet Mitchell: *Psychoanalysis and Feminism*, Penguin Books, 1976.

Elo Nielsen: *Narcissisme og beatmusik*, Kultur og Klasse nr. 30, Medusa, 1977.

Karen Syberg: *Virkeligheden der voksede over hovedet*, Poetik 27, RUC forlag, 1976.

Das Vokabular der Psychoanalyse: Suhrkamp, 1972.

Siegfried Zepf: *Grundlinien einer materialistischen Theorie psychosomatischer Erkrankung*, Campus paperbacks, Frankfurt, 1976.

William H. Chafe: *The American Woman. Her Changing Social, Economic, and Political Roles 1920-1970* Oxford University Press, New York, 1972.

N.B.: Ikke særlig anvendelig!!

Steen Hardenberg m.fl.: *Agentromaner*, Munksgaards Trivi-serie, 1977.

Grete Hvidt-Nielsen: *Magtstrukturer i krigs- og efterkrigstidens USA*, SIL nr. 2, Institut for litt.vid.

Juanita Kreps: *Sex in the Marketplace. Policy Studies in Employment and Welfare, nr. 11*, Hopkins Press, Baltimore and London, 1971.

N.B.: Kun anvendelig for talmateriale!!

Christopher Lasch: *The Agony of the American Left. One Hundred Years of Radicalism*, Penguin Books, 1973.

David Zane Mairowitz: *The Radical Soap Opera. Roots of Failure in the American Left*, Avon Books, New York, 1976.

Marjorie Rosen: *Popcorn Venus*, Avon Books, USA, 1974.

I. F. Stone: *The Haunted Fifties*, Vintage Books, New York, 1969.
 Morten Giersing: *Arbejdspapirer til USA efter 1945* – fotokopi.
 Eileen M. Aird: *Sylvia Plath*, Oliver & Boyd, Edinburgh, 1973.
 Edward Butscher: *Sylvia Plath – Method and Madness*, Seabury Press, New York, 1976.
 Aurelia Schober Plath: *Letters Home by Sylvia Plath*.
 Karen Syberg: *Konferensforelæsning om Sylvia Plath's Glasklokken* – fotokopi.
 Diverse relevante årgange af »DET BEDSTE fra Readers Digest«.

1. Edward Butscher: *Sylvia Plath. Method and Madness*, Aurelia Schober Plath: *Letters Home by Sylvia Plath*, Eileen M. Aird: *Sylvia Plath*; se også literaturlisten.
2. Greenglass var tekniker på A-bombe-projektet i Los Alamos. Via sit vidneudsagn mod Rosenberjerne slap han med en fængselsstraf. Se D.Z. Mairowitz: *The Radical Soap Opera*, s. 134-142.
3. Se også Christopher Lasch: *The Agony of the American Left*.
4. Jvf. at Senator McCarthys udrensningskampagne ikke alene rettede sig mod politiske afvigere i statsapparatet, men osse f.eks. mod homoseksuelle sammesteds, jvf. Mairowitz s. 121.
5. Se: *Das Vokabular der Psychoanalyse*, artiklen »Einverleibung«.
6. Buddy Willard danner her en undtagelse i forhold til de andre mænd i bogen. Buddy er det strukturelle modstykke til Esther (indlæggelse, fedme osv.). Denne analyse vil imidlertid ikke beskæftige sig yderligere med Buddy, idet han »kun« optræder som medium for beskrivelsen af Esthers karakterstrukturelle vanskeligheder.
7. I bogens forløb er der ikke alene tale om regressionsforsøg på det fysiske plan, men osse på hvad man kan kalde det karakterstrukturelle plan – det vender vi tilbage til.
8. Til dette plan hører osse skyldfølelse i forhold til moderen – det vender vi tilbage til.
9. Se: *Aurelia Schober Plath: Letters Home by Sylvia Plath*.
10. Se *Heinz Kohut*, s. 25 og 28.
11. Se *Heinz Kohut*, s. 45.
12. »Da vi igen var samlet som familie, var der kun besværlige tidspunkter, når jeg ammede den lille; så ville Sylvia altid op på mit skød. Heldigvis opdagede hun på denne tid de store bogstaver via konservesdåserne i spisekammeret. Meget hurtigt lærte hun bogstavernes navne. . . . Hver gang jeg ammede Warren, ville hun fra da af få fat i en avis, sætte sig på gulvet foran mig og finde alle de store bogstaver og læse dem højt . . . (hun var 2 år og ni mdr. gammel) . . . Sylvia kiggede på det store STOP-signal . . . »Mor, det siger 'pots'!« Aurelia Schober Plath, s. 16.
13. Se *Heinz Kohut*, s. XIV.
14. Om afsavns-problematikken mellem Sylvia Plath og hendes mor, se f.eks. *Aurelia Schober Plath*, s. 112-113.
15. Jvf. *Plath*, s. 169-170 dk udg., s. 184-185 gb udg. og s. 177-178 dk udg., s. 191-193 gb udg.

- ew
- i.
- ber
lit-
ine-
iro-
- mod
sam-
- i bo-
edme
Bud-
arak-
- ysiske
- det
- vi til-
- inkter,
vis op-
ækam-
eg am-
an mig
ni mdr.
et siger
- ie f.eks.
udg., s.
16. Hvad angår Sylvia Plath, så fandt hun faktisk en mand, der kunne »blive hendes nye far«, jvf. Aurelia Schober Plath s. 289: »»Det er vidunderligt at have en som Ted, der er så sød og ærlig og strålende – han stimulerer mig altid til at forske, tænke, tegne og skrive. Han er bedre end nogen lærer, han udfylder endda det store, triste hul jeg oplevede, fordi jeg ikke havde nogen far. Hver dag føler jeg hvor vidunderlig han er, og jeg elsker ham mere og mere. Mit hele liv har pludselig fået mening. . .««